

Πg
305

Fr. 132
51

II g
305

ORATIO,
quæ
DE
IMPEDIMENTIS INFORMA-
TIONIS SCHOLASTICÆ,

sub auspiciis Lectionum,
&
Curæ Scholæ Gardelegiensis

solenni ritu

die XXIV. Sept. Anno MDCCXV.

fibi demandata

differt

Rector

Joh. Rud. Noltenius.

STENDALIÆ,
Typis Johannis am Ende.

Viris

Summe Reverendo, Nobilissimis, Amplissimis,
Consultissimis, nec non Doctissimis

Dn. Dn.

SUPERINTENDENTI,

CONSULIBUS

&

SENATORIBUS

Civitatis Gardelegiensis,

Scholæ

PATRONIS ac PROVISORIBUS

hanc oratiunculam

grati animi tesseram

d. d. d.

Autor.

Quæ ab eruditis in utramvis partem de barbarie jam irruente sunt disputata, nonnullis ejus tenebras jam oboriri affirmantibus, quibusdam vero de ea nihil mali metuentibus, mihi nec decidenda summo, nec sub initium meæ orationis inquirenda esse mearum fore partium sum arbitratu. Quicquid erit, in scholis quærendus opinionis fons & ortus, quæ barbarie irruituræ specie sua, quam hodiernis temporibus præ se ferunt, incutiunt metum. In collapsam illarum salutem si paulo uberius inquirere licebit, in informationem omnia redundare deprehendam. Quamobrem haud ab re me facturum esse duxi, si de informationis scholasticæ impedimentis sub auspiciis spartæ mihi demandata breviter disseruerim, non, quod Vobis, P. C. institutionis a me suscipiendæ subssecutura ostendam impedimenta, sed quod nautas imitandos censent, qui multo studio syrtes ac charybdes cognoscere laborant, ut eo melius possint evitari. Unde etiam eo minus dubito, quin mihi de Informationis Scholasticæ Impedimentis dicenti benignas aures sitis adhibituri.

Antequam vero ipsas Scholas ingredimur, quædam extra eas se nobis obijciunt consideranda. Principes & Magistratus omnium primo oculos incurrun, apud quos (absit, ut omnes eodem modulo metiar:) dudum deseruit antiquus ille in literarum ludos amor. Sic legimus (a.) Constantinum Chlorum Eumenii, memorie, (ut loqui amavit,) Magistri proposito 10. talentorum stipendio annuo operam ad docendam juventutem conduxisse. Ita & Carolus IV. accepimus sæpius Athenarum Philosophicum Pragæ intrasse, & disputantium Studiorum confectiones avidè imbibisse. Pari modo & Carolus M. Parisiense Lyceum visitasse; alumnisque studiorum præmia proposuisse tradunt Historici. Non requiro hic Augusti magnificentiæ, quoservos, fundos & foram suppellectilem dedit Horatio: Non postulo Ludovici, Galliarum Regis liberalitatem, qui pro uno versu arci suæ inscripto decem minarum millia persolvit. Non posteo Venetiensis Magistratus Sannazarii versus tam profuse remunerantis sumus: Sed hoc saltem, Magistratum qui gerant, decere puto, ut curam habeant, quomodo juventus & Scho-

A 2

las

(a.) *Lehm. Chron. Spir. L. 1. c. 25.*

las extruendo, bonos Præceptores constituendo, poenas torpentibus & præmia solertibus proponendo, ad studiorum amorem possit iuscitari. Videas autem multos aut plane ut a studiis, ira & a Scholis abhorrere: multos præpostero iudicio scholas hæresium & turbarum feminaria habere: Multos etiam scholarum censores & vitatores imprudentes admodum & iniquos constitui. Quid inde, quæso, aliud, quam pestilens informationis scholasticæ detrimentum potest oriri? Quicquid laborant Præceptores, cadit incassum, si Principum ac Magistratus ope atque auxilio se destituros esse vident, ut plantas raro virescentes deprehendimus, si solis radiis opera plantantis non fuit sublevata.

Ad cives & subiectos me converto, quos pari ratione multa informationi afferre impedimenta negare non possumus. Præcipuo loco hic compellendus ingratus eorum animus, qui tantus, quantum nunquam satis potest inculari. Non satis recte agnoscent præclaram eam sortem, qua per DEi providentiam nobis redditum est lumen eruditionis Cammeris antea tenebris obductum. Hinc non potest, quin oriantur Scholarum, contempus, odia in sectatores Musarum, suppressio illis concessorum privilegiorum, famæ illorum obretractio virulenta, & alia id genus incommoda. Quid enim hodierno tempore magis solenne, quam Scholas cum ergastulis & pistrinis contendere, parique honore dignas habere? Quid magis tritum, quam vulpecularum nomine afficere Scholares majori honore ab ipso Apolline dignos reputatos? Quid usitatus, quam nominibus variis turpiter ac nefande Præceptoribus impositis juvenibus omnem informationem reddere exosam.

Imo, quod præcipuum, nullus a parentibus ingeniorum delectus habetur, sed, quasi per sortem acciderit, hunc in Scholas detrudunt atinam ad lyram, illum vero, cui sæpe ex meliore luto Titan finxit præcordia, officio cuidam, vel mercaturæ dicere solent. *Ut autem, qui spinas habet in pedibus, ubique spinas calcet, ita sterili ingenio omnia materia est sterilis.* (b.) Quod apud Indos, Catharos & Brachmanes in usu fuisse relatum legimus, qui infantem editum post duos menses in publico spectandum exhibuerunt, ut de ejus indole varia exciperent iudicia, quodammodo imitandum esse videtur, ne adeo in vita Minerva multi Musas sequi cogantur. (c.)

Spectant ad hanc classem blandæ nimium parentum educationes, quibus omnem quasi convellunt ac destruant informatoris industriam similes medicis, qui membra interno calore inflammata ferro non recedentes mortem potius accelerare, quam vitam decumbentis solent conservare. Hinc pueruli, si forte a Præceptore ob nequitiam præmium tulerunt, mirum quanto solatio afficiantur: Imo neque deplorantur omnibusque diris devovetur, qui nullo in filiolium amoris affectu tantus eum tam crudeliter excipere potuerit. Et si quid forsitan in Syli Exercitio vitium a Præceptore non fuit notatum, quum innummerabilis eorum multitudo ac varietas oculorum pene lumini offerret; heus,

(b.) Seneca.

(c.) Sabellicus L. 9. Ennead. 4. V. pl. in Morbosis Pol. L. 2. c. 8.

heus, inquit, fili, multa labitur tuus senex! viden, quid neglexerit corrigendum? tantumne committere flagitium Præceptorem? quum tamen nemo meo quidem iudicio Herculi vitio duxerit, si quem forte in purgando Augiæ stabulo calamum aut pulverem neglexerit, quoniam & Argi oculi non sufficiunt tot semper perspicendis bonæ latinæ offensivæ. Quid inde aliud, quam ingens informationis impedimentum existat oportet?

At vero Scholas ipsas ingressis uberrimus etiam vitiorum campus se nobis offert, quibus bona institutio convelli ac confundi videtur. Ne vero velim putetis, Auditores, omnem culpam in discipulis esse transferendam, sed & Præceptorum mores sunt investigandi, quos tantum abest, ut omni culpa liberandas censeam, ut potius omnem malorum lernam in illis quærere non erubescam. Non loquor de illis, qui per paucos saltem annos huic institutioni vacarunt; illi enim nihil egisse videntur, & sacris literis frequens magisterium improbantibus (d), sed illos inculpandos censeo, qui, quum unice se in juventutis commoda consecrarint, ad nullam rem minus, quam ad illius fructum respicere solent.

Utramvis autem hic facit paginam in informatione turbanda impietas Præceptorum, qua, summi Numinis gratia destituti labores suscipiunt, non secus ac infans ingentem trabem viribus longe imparibus sublaturus. Ipsi oneri succumbunt, & manibus scelere maculatis omnia contrectant negotia. Qui inde alii fructus possunt provenire, quam hereses, atheismus, rerum publicarum everisiones, & si quid præterea mali potest excogitari. Hinc illæ brutorum, non hominum voces: legendo Biblia stylus elegantior depravatur: sermones in Ecclesia sacros audiendo tempus, quod literis impendendum, abstinetur: hinc vanus ac pestilens artium, quas gentes excoluerunt, amor, veræque sapientiæ contemptus: hinc antiquitatum Græcarum ac Romanarum tantum æstimum, antiquitatum Ecclesiasticarum neglectus. (e) Infelici vero fidere suscipit hocce navigium, qui non pietate utitur Automedote. Male certe consulunt literarum & sapientiæ Studiosi, qui eos non ad cœlestis Sophiæ ducunt penetralia, sed vagis honorum & ambitionis deliciis detinent Præceptores. Huc accedit, quod perquam pauci sub necessitate salutis se Præceptoris munus obire sibi persuadeant, quum tamen illud sit omnium maxime arduum. Non minus est negligere scholarum, quam corrumpere virginem, dicere fuit solitus B. Lucherus. Etenim si quid in illis recte imbuendis negligitur, omnis vitæ salus, quæ pender ab institutione, simul collabitur. Literæ enim huic tabulæ rarsæ inscriptæ raro extinguntur; stiones tum temporis non amputati in ramos longe patentes excrescunt: lolium ea ætate non suppressum segetem postea solet suffocare. Agite ergo, o Præceptores, Vestra hic res agitur, plus in Vos damni,

B

(d.) Jac. III. 1.

(e.) Vid. de hac materia Pöcker. Comm. de Erud. t. 2.

mi, quam in illos, quos negligitis animos teneros, redundat. Cura
 discipulorum vobis concredita a vobis exigetur! salutis juvenum vestrae
 fidei commissa. Vobis danda ratio! Animi illorum si non bene culti, omne
 in vestram negligentiam redundabit malum. Non in parentes solum ge-
 nuina filiorum institutio transferenda, sed vos, vos, inquam, Praecepto-
 res, estis praecipui, quibus hoc incumbit. *Majorem enim pueri diem par-
 tem Praeceptoribus haerent a latere, asvescunt familiarius, pendunt ex ore, respi-
 ciunt nutus, probari se volunt per id, quod Praeceptorem serio velle intelligunt.* --
*Hanc operam a Christianis ludimagistris pacisci videtur respublica, quoties eos in
 scholas introducit, & futurum populum pueros & adolentes illis tradit erudiendos:
 exigit Ecclesia: requirit posteritas, poscunt instituta majorum: efflagit ac tenera eta-
 tis periculum: suadet oportunitas & accommodata sanctiori disciplina docenda in
 scholis ratio, nec sine ea pretium suum retinere posse videntur literarum studia (f.).*
 Hujus laboris qui non sataget, nihil aget, & simul omnem bonorum ac
 fidelium Praeceptorum operam pessundabit ac infringet.

Neque vero sufficiet peccatorum caput saltem indicasse, sed haec du-
 meta paulo curatius erunt excutienda, & summa vitiorum, quae a par-
 te docentium informationi officium, fastigia sunt attingenda. Nolite
 putare, Auditores, me inepti oratoris subire speciem, qui Praeceptorum
 vitia rimarum plenus suppressere nequeam, & publice effutire non du-
 bitem. Non adeo mei amore sum occoecatus, ut & mea non agnoscam
 vitia, qui & a me humani nihil alienum puto. At nullius nostrum hic
 habetur ratio, quibus haec omnia eo majori sunt laudi, quo pejori in-
 gnavis sunt dedecori. Nos enim universa deprædicabit civitas, si ex
 aliorum vitis nostras (quod praeficiam dixerim) virtutes cognosceret.

Impedimentum autem objicitur informationi & vitae exemplis, & ipsa
 instituendi ratione. Ad exempla Praeceptorum, quibus juvenum ani-
 mi corrumpuntur, quod spectat, praecipuum erit, quod Praeceptores
 uni eidemque labori vacantes non semper vitam agant amicam, & har-
 monia vera animos suos constringi curent (g.) Nam discordia schola-
 rum pestis, informationis venenum, bonae educationis repagulum, di-
 scordia ilias malorum. Hinc oriuntur sectae & contentiones inter Theologos,
 Medicos, Philosophos; religionis negotium tractatur animis exulceratis. Di-
 versae sententiae diversos vel potius adversos pariunt animos. -- Idem tunc acci-
 dit, quod Academiae Atticae, quam Plato princeps ille ingenii plantavit, accidisse
 historiae produnt. Illa enim ipso etiamnum vivente & vidente magistro a disci-
 pulis vexata, a discipulis misere exagitata, a discipulis deserti & dissipata
 fuit. Et hic contentionis & emulationis uterus peperit academiam novam,
 peperit mediam, peperit Peripatum, peperit quam plurimas sectas spu-
 rias, quae, ut fieri solet, matris senectuti insulabanti. Inde perpetuae altercan-
 sium rixae, jurgia, odia, inde plurimarum absurdarum opinionum nubes, inde ver-
 borum inanitas, & frivola de rebus omnibus contentiose disputandi vanitas (h.)
 Vere Scipio Numantia eversa quærens ex Tyresio Celtico Principe, qua

(f.) Focker. *Conf. de conjung. doct. & mor. cult. p. 114.*

(g.) V. Treueri *Or. de Harm. fundam. sel. Academ.*

(h.) *Astled. Ent. L. 19. p. 2744.*

de causa Numantia prius invicta deleta esset? hoc responsum tulit: *Concordia victoriam, discordia exitium affert* (i.). *Concordia enim parvae res crescunt, discordia maxima dilabuntur.* Singula haestilia facile franguntur, in fasciculum collecta ne incurvantur quidem: & animi Praeceptorum conjunctis viribus in laborem incumbentes omnibus Satanæ artibus & technis non dissipantur, sed opus Domini sedulo & cum fructu urgere poterunt.

Quod si vero in primam hujus discordiæ causam inquirere licebit paulo curatius, avaritiam (pudet dixisse) ut plurimum rixarum ac contentionum fontem esse patefecit, quæ invidiæ stimulis agitata animos hominum ita, an dicam, extollat, an deprimat, ignoro, ut doleant, si quid alterum vident majoris haberi vel magis amari. Qui fit, ut pretium pueris, quod perfolvant, imponant, illos, qui dona interdum a matribus emendicata afferunt, cæteris præferant: divitum filios majori studio ac cura instruant, illisque plus libertatis relinquant, atque adeo scholasticam disciplinam magis dissolvant, quam contineant atque exerceant. *Avarus enim antequam lucretur, se ipsum perdit, & antequam aliquid capiet, capietur* (k.). Quæ dum animadvertunt juvenes, quid inde, quæso, aliud, quam despectus Praeceptorum proveniat oportet. Divites aut bene in literis proficiunt, quum plurimum temporis illorum informationi impendatur, aut in omni malitiarum coeno pervolvuntur, quum, quicquid libet, licet virtute nummis postposita. Qui non habent, quod dent, staccant ac frigent, cura illorum parva aut plane nulla habetur, aut, si quid forte delinquant, iusto plus in illos animadvertitur, non quod nequitia, sed quod rara donorum oblatione peccent. Non possum, Auditores, quin pace vestra hic in memoriam mihi revocem lepidam admodum ac facetam historiolum, quam haud multis retro annis accidisse fama fert. Discipulus quidam peregre profecturus veniam exoptit Praeceptoris, data fide, se statotempore reversurum. Detentus vero filius a patre, quem villicum fuisse perhibent, ultra spatium a Praeceptore indultum, rogat matrem, ut anferem donet, quem Praeceptoris suo ad rem paulo avidiori, & itinerris moram ægre laturo afferret. Annuit mater filii petitis, eumque anferre donatum ad Praeceptorem rursus ablegat, qui conspectum juvenem acrius increpans de redivis procrastinatione quam acerrime objurgabat. Interea ille sacerto sinistro anferem sub pallio occultum paulum comprimens, eum fecit clamitare. Tum Praeceptor, habes, inquit, anferem & taces! quasi nullis indigeret convitiis, qui peccata donis refarcire studeret! Perpendite, quæso, o Boni, quantum hoc apud Auditores offendiculum? quantum hæc avaritia pariat contemtum? quantum autoritati vestræ, sine qua tamen omnis informatio in nugas convertitur, & vos scurrarum potius, quam Praeceptorum speciem præ vobis fertis, illa afferat derrementum!

B 2

In-

(i.) *Pet. Diae. Hist. 4.*
(k.) *Augustin.*

Ingens, ut luce meridiana clarius patet, inde in scholas manat corruptela, ac in informationem impedimentum: videlicet nimia indulgentia, qua frenum laxatur juvenuti ferocienti, adeo quidem, ut licentiosissima sit vita discipulorum in omnibus scholis, si modo vita dici potest, que vitam expeditissimam sternit ad mortem (l.). Hinc luxus, comotationes, deidia, nugæ, & quicquid est vitiorum in juvenibus: imo, ut majus dicam, Vestra, Præceptores, Autoritas, qua firmatos esse oportuit, labascit, corrumpit, & ne tantilli adhortationes vestræ habentur. Intueamini vero aurigam, qui equis ferocibus frenis ac capistris laxatis rapitur: num vos illius curæ vestrum committetis corpus ejusque quadrigas ascendetis? & quis pari modo vestræ fidei concederet suos liberos, si omnia in pejus ruere, & omnibus flagitiis fenestram a vobis aperiri sentiet. Surdas pulsant aures, qui non dicunt audientibus dictis, & omni adhibita in informando diligentia æthiopem lavisse videntur.

Quæ dum loquor, speratæque autoritatis perniciem perqviro, nullo modo defendam illam, quam nonnulli inani plane studio affectant, fastu an stoliditate potius dicam, nescio, majestatem, qua dictatoria quasi potestare sibi vindicata minus liberaliter ingenuos tractant liberalium artium studiosos juvenes. Omnem enim gravitatem in inani vultus ad ordinem semper compositi severitate consistere sibi pervadent. Quo certe nihil aliud agunt, quam quod discipulorum animos magis terreat, quam ad timorem amore suffultum concitent. Mormolygmatum ac larvarum præ se speciem ferre videntur, quibus perterriti infantes a malitiis metu, non vitutis amore liberali detinentur. Risus omnium incurrunt, suæque institutioni tam vana autoritate nitenti majus afferunt impedimentum, quam fructum.

Neque vero solum vitæ exemplis, sed & ipsa instituendi ratione multi suæ informationi haud exiguam obijciunt remoram. Primo loco taxandus mos illorum, qui gentes scriptores sacris Christianorum libris ipsisque Bibliis longe præponunt, quum tamen illi putidissimis scateant fabulis, hi viam salutis veræque Sophiæ ostendant. Nolite putare, Auditores, quod in opinionem illorum velim delabi, qui omnes e scholis proscribunt ac detestantur Græci Latineque styli auctores paganos: tantum enim abest, ut illis carere queamus, ut sine eorum lectione ad pristinum styli nitorem nemo pervenire posse videatur. Imbellis enim, infans, ac elumbis est illa, quam ex aliis, quam aurei argenteique seculi scriptoribus sibi quis comparare laborat eloquentia. Imo quantum imago picta a re, quam præsentat, differt, tantum calami stratum verborum ac dictionis aucupium distat a pristino styli tenore ac lenocinio. Hoc autem solum doleo, quod major his scriptoribus, quam ipsis Prophetis ac Apostolis honor habeatur, multisque parafangis illis postponantur. Non est, quod hæc fucopravum, quo laborant Præceptores, virium obducere, atque externa præstita specie incrustrare operam dem; omnes, quotquot sunt, se ab

hac

(l.) *Alsted. l. c. p. 2774.*

hac labe non immunes esse negare non poterunt. Vera, sedula, curata scripturæ lectio non tanti habetur, quanti merito faciendæ, quum tamen illam postponentes ipsa informationis fundamenta negligamus.

Prorumpit inde libertas e scholis Liciniana, quæ deim nequaquam potest coerceri, sed fustibus & flagellis est domanda, quod tamen longe infra hominis verbo DEi formam soliti naturam positum esset. Hinc Orbiliorum plagatorum origo, qui, quæ verbis fuerant componenda, verberibus coercere consueverunt. Antiquitas expers divini luminis, ut & Christiana juris prudentia hanc sane maxime damnavit sævitiam, quum Cicero in objurgationibus necessariis ad agendum præcipiat, ut ne quid facere videamur irati; sed ut ad urendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi raro & inuitos nos venire debere (m): nec unquam, nisi necessario, si nulla alia reperiat medicina. *Sis animadversio non acerba & atrox, sed qualis esse solet patris in liberos, non ad vindictam, sed ad emendationem pietatis lenitate conditam: sicuti ab Hadriano bene dictum est, patriam potestatem in pietate debere, non in atrocitate consistere. --- Ne palam & publice fiat castigatio, ac velut ad exemplum in delinquentem edatur, ut hoc modo videatur non iam ad emendationem, quam ad ignominiam comparata (n.)* Quæ si secus fiunt, e schola fit pistrinum, ex ludo carnificina, ex præceptoribus tortores. Non didicerunt plagosi isti Orbilii illud: *Non habebis præceptorem, nisi eundem & amicum.* Duo sunt, quibus dicendi cupiditas inflammatur; Amor & Admiratio. Hæc est filia ignorantiae, illa mater Philosophiæ. Neuter vero horum effectuum ibi habet locum, ubi regnat metus servilis. Hoc quidem tandem impetratur, ut discipuli in facie præceptoris versantes aliquam pietatis præ se ferant speciem; sed postea in deterrima scelera prorumpunt. Atque eo modo hypocrisicos, quæ hoc metu inducitur, non veræ pietatis ejusmodi præceptores sunt auctores.

Quod vero superest impedimentorum, ne benevolentia Vestra, Auditores, abuti videar, quam brevissime fieri poterit, complectar. Autramque hic facit paginam ordo docendi confusus, quem ex parte facit invidia, qua ductus Præceptor sanctiores disciplinas non tam temere effusiendas putat discipulis, quasi pristinam arcani disciplinam esset restauraturus; ex parte etiam ambages & tricæ inutiles, quibus discursus docentis solet undequaque abundare. Allostria tractantes scopi, quem sibi præfixerunt, obliviscuntur, & Aristomachum Solensem imitari mihi videntur, qui in muscarum natura indaganda, pulicumque saltibus dimetiendis sexaginta annos consumuisse fertur. Quo nomine & male audit Hafelbachius quidam natione Svevus, qui in Academia Viennensi Theologiam prælegens duos & viginti annos in primo Esaiæ capite interpretando confecit. Affinis huic errori ille, quo discipuli aut totos pene libros a capite ad calcem memoriæ imprimere coguntur, aut omnia doctoris effata, quasi ex tripode dicta ca-

C

(m.) L. 1. de offic.

(n.) Donellus L. 3. c. 24. p. 221. cit. Vocker. Conf. 20. p. 384.

iamis excipere iubentur. Hinc clamor ille in scholis pervulgatus: Nota-
te, notate vobis hanc Phrasin, egregia est, non semper occurrit! O
bone DEUS! quasi vero res non quater aut quinque dici possit, dum
inani admodum ac sterili omnia conscribendi labore iuvenes detinentur.
Cui bono creditis, o Præceptores, hæc Vestra dictata postea aservari?
non, ut postera antiquitas in his Manuscriptis vestram miretur ac stu-
pescat eruditionem, sed ut vestras ineptias albis dentibus irrideat, si forte
incidit in illos, e quibus egregium hunc comparastis vobis thesaurum,
scriptores. Tempori, tempori, cuius iactura maxima, parcendum, illi
intervendum. Defraudat juventutem, qui illam temporis privat recto
dispendio, maximumque suis rebus eo modo injicit obstaculum.

Nec vero sufficiat, ea solum enumerasse, quibus præceptores suæ
informationi sunt impedimento, sed & ad auditores pergendum, &
quantum a discipulorum partibus mali sit notandum, probe perlustran-
dum. Nullius autem tantum est flumen ingenii, nulla tanta dicendi vis
tantaque copia, qui, non dicam exornare, sed enarrare saltem possit
illas ambages & anfractus, quibus se ipsos discipuli detinent. Princi-
pem inter impedimenta obtinet locum impietas in docente jam notata,
quæ odium erga studia & desidia solent conjungi. Odium in studia
tantum est apud plurimos, ut, quamvis ingenio polleant, illa tamen ca-
ne pejus & angue fugiant. Ignorare mihi videntur, quantis volupta-
tibus literarum studia sint referta, quibus illorum amantes nunquam
possunt exiariari, quum quarumcumque aliarum rerum illos capere possit
fastidium. *Quod, si cui forte dubium est, prodeat in medium Chrysippus, qui
sæpe studio inuentus tanta voluptate perfruebatur, ut cum tanquam extra se pos-
situm cibi potionisque caperet oblivio. Prodeat solertissimus ille coelestium orbium
non percrucator tantum, sed & imitator Syracusanus Archimedes, qui non
modo earum rerum, quas natura fert, præ ea, quam e studiis capiebat oblecta-
tione memor non erat; sed in illa ipsa Syracusana urbis direptione ita defixus erat
in studio, ut prius hostilis gladii cuspidem corpore exceperit, quam urbem in hostium
potestatem venisse sentiret (o.).* Euclides de nocte Socratem audiebat,
quamvis iter per quinque leucas Megaris Athenas ipsi vesperi con-
ficiendum & mane resumendum esset (p.). Alphonfus Rex sola le-
ctione recreatus convaluit (q.). Cleanthes noctu olitori cuidam aquas
hauriendo questum fecit, quo paupertatem suam interdiu philoso-
phando sustentare possit. Quæ a Zenone audierat, testis, boumque
offibus inscribere solebat, quum pecuniæ defectu chartas emere non
posset (r.). Hille Doctior Judæorum præstantissimus Schamajam præ-
ceptorem in scala ad fenestram stans avide audiebat, licet nive densif-
sima caput ejus operiretur (s.). Josephus Scaliger Parisiis, quum ibi

Adri-

(o.) *Muret. Vol. I. Or. 2. ubi pl.*

(p.) *A. Gell. Noct. Att. L. 6. c. 10.*

(q.) *Sylv. de dict. Alph.*

(r.) *Laert. L. 7. c. 1.*

(s.) *Griger. Diss. de Hill. & Scham. §. VIII. p. 13.*

Adriano Turnebo studiorum direttore uteretur, Homerum ¹⁶⁷⁰ & viginti diebus, reliquos poetas Græcos intra quartum mensem, cæteros scriptores Grajos intra biennium, quod ab homine fieri potuisse dubitavit Hieronymus Drexelius, perdidicit (t.). O discendi cupiditas, quid non efficias? quo non generosa cogis ingenia?

Contra quid aliud ex odio in studia provenit, quam otium & desidia. Pauci hic Demosthenem imitaturi plus olei quam vini imbibunt, aut antelucana opifices vincunt industria. Ignavia omnia pene in scholis scamna occupavit, omnium infecit animos: Desidia tanquam Dea colitur atque in Pallados locum furrogatur. Videntur mihi ejusmodi otiosi propius accedere ad speciem animalculi cujusdam, quod in Americana regione Brasilia inveniri scribunt, cui pigritiæ nomen indiderunt Portugallenses, quod per duorum dierum spatium in arbore reptare tradunt, antequam ad cacumen ejus pervenire possit (u.). Desidia licet Dea coleretur apud Romanos; nullum tamen in urbe ei dicaverant templum; sed extra Collinam portam ei sacra fiebant, quod inertiam ex urbe profcribendam esse vere judicabant.

Non enim leve est, quod inde in studia redundat impedimentum. Subsistunt in itineris ingressu, qui desidiæ vacant, nec ultra limen progrediuntur, ut alia innumera, quæ afferunt otium, pericula silentio prætereant.

Enascitur inde pravi consortii amor. Nihil enim agendo male agere didicerunt, & quæ studiis impendendæ fuissent, cogitationes, aliis rebus tribuuntur. Quantum autem in prava consuetudine ad juvenum animos corrumpendos positum sit momentum, nec satis dici, nec increpari potest. *Pecorum ritu plurimi sequuntur antecedentium gregem pergentem non quia eundem est, sed quia itur. Qua quidem re nihil pestilentius putat Seneca contingere hominum societatibus (w.).* Canalis, per quem ducta est, retinet unda saporem: in popinis qui versatur, olet fumum; ferrum in locis humidis repositum rubigine obducitur: animusque adolescentis eam retinet, quæ in illo ad sociorum exempla composito efficta est, indolem. Raro enim, qui mundi degustavit delicias, celestibus delectatur. Quod Alipio cuidam accidisse relatum legimus, multis solet obvenire. Nam quum diu in scenæ spectaculum progredire recusasset, annuit tandem continuis amicorum sollicitationibus victus, & corpore quidem, inquit adero, verum oculis & mente nunquam. Clausos etiam diu oculos servavit, donec forte ingens in turba clamor oriebatur, cujus causam miratus Alipius ut cognosceret, oculos aperuit. Patientibus autem portis tot irreperierunt vanitatum incitamenta, ut non solum spectaculis dein sua sponte sapius adesset, sed & alios secum duceret (x.). Quicquid ergo boni implantatum pectori puro, id omne prava conversatione potest exingvi.

C 2

Ducit

(t.) Schurz. fl. in Act. Literar.

(u.) Hildebr. Mag. Nat. L. 2. c. 26.

(w.) L. de vit. beat.

(x.) Augustin. L. 6. Confess. c. 8.

Ducit hæc societas non ad Musas, sed ad pocula, non ad ludos, sed ad lusus, non ad studia, sed ad gaudia, eaqve admodum inania, & ad cuiusque generis turbas & tumultus. At vero ejusmodi homines non sunt ingenui juvenes ac studiosi, sed helluones, gurgites, Biberii, ardeliones. Pergræcari, non Græca discunt, non Aganippidos nectare, sed Zychi sapore delectantur: nihil dicunt, quam id, quomodo nihil præter bacchanalia celebrare dicant. Quid, quæso, vobis persuadetis, o juvenes, hæc audiendo? num fieri potest, ut Musis placeat in his se volutare lacunis, quum cacumina rerum sibi deligant? num illæ gaudent clamoribus & vociferationibus, quum ament silentium? an ab illis probatur de nocte usque ad orientem solem potu incallescere, quum aurora illis amica? nullo certe modo, qui luxui, studiis poterit vacare.

Originem horum vitiorum e falsa vitæ academicae persuasione repetendam esse censeo. Quum enim multos inde, qui antea optima notæ fuerunt, reverti, & lurconum, belluorum, delicatorum, ganeonum, gladiatorum fama ac titulis insignes esse videant, fieri non potest, quin se etiam ad illorum exempla componere laborent. *Confirmantur non raro in ea sententia familiaribus virorum ætate provectorum de vitæ academica sermonibus. Nihil enim solennius est, quam in conciliis conventibusque eruditorum plerumque inter epulandam inde jucundiorum colloquiorum accersere argumenta: & commemorare studiose juvenutis errata, academica, & non nunquam scholastica ineptias, nugas, strophas, scelera, vel ab ipsis, qui ea narrant, vel perarata a familiaribus. --- Ad hæc agitur exempla & sermones conversa juvenum scholastica, quæso, quam potest vitæ academica notionem & formam animo complecti nisi illam: hic licere, quod libet, ac protervis aqve patere aditus ad dignitates, opes, & quicquid inter homines amplum & beatum est, quam probis frugalibusque literarum cultoribus (y.).*

Arrogantiæ ex hoc semine nascuntur radices, quum nimio sibi ipsis amore alienantes, & ad eruditionem se jam pervenisse putantes ad eam aspirare non possint. Invaluit hoc certe seculo mos ille, quo nimium sibi tribuentes adolescentuli de omnibus hominibus quam liberrime, imo & de ipsis præceptoribus judicium ferre non erubescunt, & se ipsos his omnibus & eruditione & moribus longe anteferunt. Hinc etiam tanta eorum multitudo, qui nil nisi plenis buccinis & buccis suam laudant eruditionem, quum tamen inani vento inflati nihil minus, quam eruditorum nomen tueantur.

Hinc tot inter Theologos Spermologi, inter Jctros Rabulistæ, inter Medicos Purgantii, inter Philologos dantur Fichtelmanni. Perorant, antequam loqui dixerunt, disputant, antequam rem legerunt, nedum intellexerunt; concionantur, antequam Biblia viderunt, quidque sibi velit hoc vocabulum, intellexerunt: in forum progrediuntur, antequam cumabula legitimi studii attrigerunt: Opium miscent, antequam opiura cognoverunt. (z.)

Ita-

(y.) Pöcker. Conf. 20. S. V. p. 410. seq.

(z.) Alat. l. c. p. 2793.

Itaque omnia, quæ monet præceptor, habent pro deridiculo; eoque salutares illis propinquant disciplinas aut nugas agunt, aut garriendo tempus terunt. Surdæ pulsantur aures, quicquid dicitur, ventis traditur omnique informatione ne hoc quidem efficitur.

Quemadmodum vero hi studia peccant negligenter tractantes, sic contra multimaximam adhibentes assiduitatem a labe non sunt immunes. Præposterus discendi ordo, quo multi aut in studia genio suo minime convenientia, aut nullius momenti feruntur, jam fuit notatus. Error autem ille restat, quo multi plurimis libris pervolutis se veræ eruditionis adyta penetrasse gloriantur, & proin vel totas noctes legendis libris consumunt, & sibi maximo non dicam impedimento sed damno sunt. Ur enim ægros videmus varia ciborum genera appetere, præsertim fastidire; ita multi vario & novo semper gaudent librorum numero, sed parum illorum usum fruentur. Qui sapiunt, non ex quovis fonte bibunt, nec tutum omnem librum evolvere.

Paucis qui avescit, illisque bonis libris, plus agit, quam qui magnis sumptibus ingentem sibi comparat bibliothecam, cujus numerosa multitudo aut potius confunditur, quam edocetur, aut illius magis fruatur spectaculo, quam studio, atque ita similis est pueris, quibus totas noctes lampades ardent, sed parum advigilant.

Solet ex hoc solitario vivendi genere & illud plerumque oriri vitium, ut hominum fugiant conspectum ejusmodi vesperationes ac nocturnæ, & dein, si in publicum prodire jubentur, ultra fas trepidant, & nescio quid horreant. Imo ipsa subterfugiant colloquia & congressus præceptorum, quorum latera tamen eos claudere undequaque oporteret. Non enim timore horrendi, qui amore prosequendi. *Eudore autem liberalitate retineri satius esse credo quam metu.* Inpedit institutionem pudor, aut timor discipulorum subrepticus, ingens autem & docenti & discenti addit calcare amor sincerus, quo discendi ardor inflammatur, unitisque viribus literarum studia promoventur.

Aque hunc ipsam amorem & a Vobis expecto, svavissimi juvenes, Discipuli longe Carissimi, quo nomine nunc ego primum vos compello. Rectoris hujus lycei partes & cura summi Nominis auspiciis Amplissimoque Senatus Consulto mihi est demandata. Non fato, sed nutu divino, non fato, inquam, hanc in me spartam deferri lubens agnosco, quum nec meæ eruditionis tenuitas, nec famæ obscuritas, nec virtutis male culta dignitas Amplissimorum P. C. in me oculos deflectere poterint.

D

Quam-

Quamobrem supplex ad Summi Numinis pedes provolutus il-
lis veneror submissa mente benignitatem, & quas possum, pro
his in me collatis beneficiis ago gratias. Te, Summum Numen
celebrabo, tuus honos, tua gloria omnium mearum actionum
erit scopus mihi unice præfixus. Mandasti meæ fidei hunc cœ-
tum tibi aliquando reddendum. Ut illius, ita & mea in hoc
versatur salus. Non est, quod levi brachio hoc tractetur nego-
tium, sed omnes & ingenii, & industriæ nervi in illud inten-
dendi. At humeri mei huic oneri ferendo non valent, manus
lassæ decidunt, vires langescunt, nisi Tuo, O DEus, auxi-
lio succurratur. Quare meo succurre labori tuaque benedi-
ctione illum fac nunquam fieri incassum. Da meis, ut Te dili-
gant, Tibi obsequantur, meaque opera ad verum in Te pietatis
& amoris affectum ducantur, bonasque literas, præcipue autem
disciplinas salutares sibi habeant commendatas.

Nunc ad Vos, Viri S. R. Amplissimi ac Consultissimi se
mea defecit oratio, qui me in hanc palæstram vocastis. Vestra
cura in tuendam Scholæ hujus disciplina omnino deprecanda,
nec est, quod hac in parte impedimentum informationi objicia-
tur. Ut paucis multa complectar, nec verborum ambagibus
aures Vestras defatigaturo, laudesque Vestras celebraturo adula-
toris potius, quam oratoris speciem mihi tribuat Vestra mode-
stia; illam, quam Vobis debeo, lætus promitto pietatem ac
observantiam, nulloque tempore patiar Vestram apud me obso-
lescere Autoritatem. Eam saltem a Vobis postulo opem, quam
in bonis præmiis afficiendis, ac in malis poenis debitis multandis
mihi non estis denegaturi.

Dein ad Vos me converto, Viri Nobilissimi ac Clarissimi Col-
legæ longe mihi Honoratissimi, cum quibus & preces & labo-
res in hujus Scholæ salutem imposterum erunt conjungenda.
En dextram fidemque, qua me non solum Vos semper collobor-
rantem, sed & obsequentem habebitis. Nunquam meos, dum
fata sinunt, jugo, quod una opera ferendum, humeros sub-
traham. Nec sum, qui suam curans cuticulam reliquorum of-
ficiat commodis, sed ea, qua me demeritor, & Vos diducan-
dos decempeđa mihi persvadeo. Audivistis, quibus impedimen-
tis bona institutio infringatur. Audivistis, quid Præceptoris
curæ incumbat. Ergo vivamus, sed pie! curemus juventutis
commoda, ne nostræ obliviscamur salutis! agamus invicem tran-
quille, ut aliis simus exemplo! contenti simus ea, quæ nobis
forte facula lucrifera affulget, nec teneat nos infatigabilis habendi
libido! ne remittamus nimium, quo juvenus coercenda, disci-
plinæ frenum, nec nimia & censoria quasi potestate & superbia
discipulis simus graves! gentes sacris scriptoribus ne anteponamus!

multo

multo minus insana verberandi libidine majorem metum, quam amorem nobis apud auditores conciliemus! neque confuso dogmata proponendi ordine obscuri fiamus!

O quam bene comodo de Schola nostra ^{quod} auferit! quanta deportabimus præmia celesti corona ob martyrium ^{hoc} stadio perpeſſi, condecorandi!

Tandem & Vos compello, quos ut primo loco nominavi, ita & sub orationis meæ cæcæ alloquendos censeo, Discipuli Carissimi. Non ejusdem Vos omnes fore geni, facile possum divinare; sed bonos malis mixtos esse, conditio, ut solet esse, scholarum fatis evincit. Primo itaque loco Vobiscum ago, qui nullo studiorum oblectamento ducti omnia divini atque humani juris repagula perfringitis. Audivistis, quantas Vos institutioni injiciatis remoras: audivistis, has omnes esse detestandas. Deponite itaque diuturnum illud in studia odium! fugite, cane pejus & angve otia malorum omnium fomitem! subducite Vos pravus, quæ bonos mores corrumpunt, consortiis! Detestamini Musis minus convenientem luxuriam! ne imbuatis animos falsa academicæ libertatis persuasione! ne patiamini arrogantiam Vos a vera eruditione detinere! nolite garritu Vestros commovere Præceptores condiscipulisque esse fastidio! ne fugiatis doctorum conspectum, sed amore non fucato illos amplectamini! Quod si vero quidam sunt, qui nulla se teneri lege putantes quicquid libet licere sibi pervadent, disciplinæ scholasticæ osiores, sciant, fore ut quam acerrime animadvertantur. *Malo enim habere scholam desolatam, quam dissolutam.* Sunt Magistrarui adhuc, quibus Vestra coerceri possit malitia, firma præsidia, sunt Præceptoribus arma, quibus Vos dignis modis excipiant. Sed pudet nominasse! non enim Præceptoris sed agælonis agit partes, qui loris & fustibus utitur ad firmandam disciplinam, nec ingenuus audit juvenis, qui illis se in rationis gyrum redigi patitur.

Vos autem, o juvenes obsequentissimi, quos ultimo loco salutando duxi, coquerum morem imitaturus, qui cupedias in mensa apponunt, si hospites aliarum epularum cepit satietas, Vos estis meum desiderium, meum delictum, meus amor, mei Commilitones. Omnia, quæ cæteris imperavi a Vobis contendo. Quicquid a me amoris, officii, fideque postulabitis, nunquam in me defuturum esse polliceor. Vos mihi in oculis, in visceribus, in medullis! Vestram rædior salutem Vestram diligentiam mea cura susculcire nunquam desistam. Agite modo, ingediamur, quod nos decurrendum Deus jussit stadium, certo pervasi, illum virium nostrarum infirmitatem adeo esse sublevaturum, ut omnia non solum

prosperè cadant, sed & collapsa literarum ruina brevi tempore restituatur.

VD-18

Pon IIg 305, FK

ULB Halle 3
003 715 256

Sb.

FR 132
51

II g
305

ORATIO; 1713

quã

DE

IMPEDIMENTIS INFORMA- TIONIS SCHOLASTICÆ,

sub auspiciis Lectionum,

Curæ Scholæ

fo

die XXIV. Sep

fibi

c

Re

Joh. Ru

STEN
Typis Johar

